

Title of Mss.: *Srisri Mahadev*

Language *sam' - Mahādev*

No. of Folios : *12*

Materials : *v. 12*

Conservation : Preventive/Curative

Performed by KKHL, MCC: GU

National Mission for manuscripts,
New Delhi,

Date

29.10.06 65.

শ্রীশ্রী মহাদেব ও মহাদেবী

উপাসনামাল্য

বিষ্ণু স্তোত্র / ১৮ সত্য ২২ সত্য /
১ সত্য - একাগ্রচিত্তে শিখা / বোধ ৩০ টি বোধ ২০৭ টি বোধ

অনন্তমূল /

শ্রী শ্রী মহাদেব ও মহাদেবী -

উপাখ্যানমাল্যে =

দ্বি-তম = ১২

ननु विसर्गमादत्तं न च दानं पक्षमात् ॥ ब्रह्मं ब्रह्मं सुखात्तन् दानं चै मानसैकते ।
न च चाण्येन पात्रेण क्रियते गुरु अग्निवो ॥ आवदन् कवणान् दानान् यस्तु कामे
प्रवर्तते । गुरुपदे अदा कृत्वा नान्य पात्रे विविधते ॥ अन्यथा च वनादे वि विषयमा
तानि ज्ञायते । वस्तुना अविच पोषणात् यन्मा भाव यथा गुरु ॥ देवाणां विद्यते
ब्रह्मं सुखैव कथितं मया । अन्तु ब्रह्मं वरि गुरु सुखैव क्रियतां । अवि विवृतेषु
रु रूपेण अं आक्षे विसर्गं दर्शने । विसर्गं हीनं ब्रह्मं ज्ञानात् गुरुपदे अस्मात्कृतं ॥
पोषणात् कवणं कृत्वा पश्यति ब्रह्म मास विदुः । यस्तु अहं मात्रेण ब्रह्मं ज्ञानं

21

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ तेनेव ब्रह्मविद्यया या नि लोके उजातिरि । सर्वकार्योसि सुखस्य
 अद्यः मुक्तिं प्राप्नुयते ॥ ॥ ॥ नावर्तु वाच ॥ उच्छान्तिच्छ कथं दृष्ट्वा सर्वेन्द्रिय
 अमानता ॥ ईनी-उनी-द्विद्रादिभेदाति उषी विद्यते ॥ बह्वं विष्णुवादेव तव मुखा
 श्रुतं मया । तव प्रकथनं क्वचित् शिष्टं ममाश्रुतं ॥ श्रीकण्ठोवाच ॥ गोपनीयं
 गोपनीयं यद्वच्छामि तया विना । तवाग्रे कथितं देवि मा प्रकथय यथा तथा ॥ स्वप्ना
 क्रमोऽसि लोकगतं वाचिः श्लोका कथं युगे । यद्वच्छोभो वत क्वैव न कथं न
 कथं अत्र गतोऽपि । वत क्वैव न कथं न कथं । उच्छान्तिच्छ कथं दृष्ट्वा सर्वेन्द्रिय

शुक्रं वसुधा शुक्रं विशुः शुक्रं हि पद्म देवता । उग्रं शुक्रं चने हो विमानिनां शान्ति मुक्तये ॥
अथ यत्तु यत्तुं प्राप्तुः शुद्धं चित्तं च सेवने । तीर्थानि कर्षणाभावे शुक्रं अहं वसुधा हि ॥
ये पूर्ववत् सुतिथिं गच्छन्ति प्राणुं साङ्गित्तनं , हेतुं नैवं गुता गुता अन शुभ्यं केवलय
शुक्तिं शुभं । मोदं शुं कर्षकं न चान्यं मोदकं गारो सिद्धो मोदिनी , ते उग्रं शुभुना
कुचितं न क्वला नित्यं न वा दुःखिनं ॥ मोदं शुं वसु आयुष्यं मो वत्तु शुं
शुभं शुं । नथानं न च द्रव्यानि शुक्रं नामे पद्मा शुभः ॥ न च दानं शुत केव न हो मो
यत्तु यत्तु पद्माः । अथानं शुभं न डवनं विदितान विद्युते शुक्रं अशुभे ॥ शुभं प्राप्ति

ভবে নিশ্চয়ং সর্বদা ভক্তি যোগতঃ । বহুযু বহু বিস্তি অগ্ৰে সুলভং ন সৎসযঃ ॥
অন্যথা নাবিক জেয়া সর্ব তুল্যং দেহজং । কাযবাক্য মনো নিত্যং সুকৃষ্ণ সুকৃপাদয়ো
বসাতে সুলোনে মনে সঙ্গৈ ভয়া দ্বা অর্থ সাগমে । নতু বৈমেন নিশ্চয়ন্তি সুবর্বাদিত্ব
লভেত্ত্ববঃ ॥ নামা বাদ্য সমা সুলু বাক বোনে ৩৭ পবা । সুবর্ভা সমন কালেন
সহা কোলে সমাদৃতঃ ॥ বাহুযে যান অহু সুলু দুঃশ্রে স্যান্তি ন সৎসযঃ ॥
সু সুলোনে চ সদা বঞ্চেৎ সু ভক্টনে দিনে দিনে ॥ নসাবে স্যান্তে স্যামে দামায়িত্বা
সু যত্নতঃ ॥ সর্ব বিস্তি স্যান্তি অগ্ৰে সর্ব দেহা নিবহনং ॥ যথা ক্রমে বহে

৩।

आर्तुं सुखा कल्पे प्रपुञ्जने । यं यं आवे वहेतेषां वर्यमादिदिगवर्षिते
अनुशो लभते सुखं वनार्थि लभते वनम् । विद्यार्थि लभते विद्यां सुश्रुयार्थि
सुश्रुय माप्नुयात् ॥ अकाल मृत्यु रक्षणं अर्थव्याप्ति विनाशनम् । गुरु पादोदकं
सिद्धा निवर्षा वषले शक्ति ॥ आवाही वाहयेत् निश्चयान् अर्थ साक्षि च मानसा
अन्यः सुक्ति प्रहातव्यं निबोक्तु वचने यथा ॥ निश्चयः सवनिश्चयः आर्षणः
महेस्वरी । न सुखे चान्ये आवेन निन्यते गुरु आर्षणे ॥ दाढ्या सुदावे अवोदकं
अहा सुस्नेह तपसा । अन्यथा अक्ति हानि म्यात् अत्यमेत दुःखं सिद्धे ॥

81

पापसुप्तं प्रदृष्टानां सुखांशे प्रवर्ज्ये किं । इहैव भुक्तिमार्गोऽस्ति अन्यथा
निवृत्तगामिनः ॥ अतुष्टं पापसुप्तं इहैव यत्नमुच्यते । उक्तं
नाहं सिद्धे देवे सिद्धं देवाय प्रसीदते ॥ साधुप्रवर्तनं कृत्वा सर्वदा
शुचि निवृत्ते । श्वभे पवभावेन भक्तिं हानी नमः अयं ॥ धर्मशास्त्रादि
पिडाद्या कृत्वा सुखं वार्यते । गान्ध्या भावोऽस्ति निवृत्तं अस्मत् सुखं पदे
कृते ॥ सर्वान् विवृति यत्नं सुखं प्रे निवेदिते । आवदप्रवर्तनं याति
सुखांशे पिच पिडने ॥ कृते वेदोक्तं कर्मानि श्रेयायेऽस्मृतिः अस्मत् ॥

द्वान्ने च पूर्वानि कलायासम अमुवाः । कथोक्तं गुरुं मन्त्रानं वैवाग्यं
द्वान्ने इह । उदानी च श्रेयायां कलायां गुरुं प्रथमं ॥ अथ मासे वैश्वानं
निष्ठानं सर्वं सिद्धिः नमः सय । अज्या अमया चैमा विद्यते गुरुं शान्तिर्भो ॥
विश्वं योऽपि यत् कुर्यात् अनाज्जाने विचरन् । उदया निवृत्तानि अग्रा
यावत्तु दिवा कर्षो ॥ गुरुं शान्तिं दिवा तिनान् वर्णानां ब्राह्मणो गुरुं । पतिवैवाग्यं गुरुं
श्रिणां अवात्ता अगते गुरुं ॥ गुरुं प्रहावितानं निष्ठानं देवा एवैमापि
द्वान्नेः । न च चायेन आवेपि कर्षोऽपि निष्ठं वर्णयोः ॥ मनः विकलमाश्रयन् गुरुं

৬।

বৃদ্ধাৰ শান্তি কাৰকঃ। দ্বিবিন্দুৰ্থে দেব তুণ্ডাং গুরু নামো নি লো ক্ৰিতং ॥ বেদ বেদান্ত
 তদ্ব্যঞ্জো যম হোম পৰায়নঃ। আনিকাদি ন বো নিত্যং অত্রৈব গুরু রুচ্যতে ॥ অগ্ৰাৰ মব
 কৃষ্ণিচ তদগ্ৰাণ হেতুক। বৃদ্ধাৰ বন্ধকং শ্ৰুতি তস্মাদ্ অত্র ন চ উচ্যতে ॥ শব্দ কৰ্মাণি প্ৰাণিনাং
 প্ৰায়তে যত্র যত্র তঃ। অত্র অহ্মাচ বিনেহতঃ সা বিদ্যা স্বী বিধী স্মৃতঃ ॥ যত্র শ্ৰুতাদি কৰ্মাণি
 শ্ৰুতি স্মৰ্শনং কৰ্মাণি। অৰ্থান বৈ কৃত্যতে যত্র। অ জ্ঞানং অত্র উচ্যতে ॥ শব্দাৰ শ্ৰুত চিদ্ৰুশ্চ
 ইদ্যাৰ গুরু বন্ধনে। শব্দাৰ অেবনে ইচ্ছুং যব্দাৰ জন্ম হেতবঃ ॥ শ্ৰুত্যাৰ্থিচ মনা প্ৰোহঃ
 শব্দ ব্যাক্যেচ নিত্য অঃ। তস্মাদ্ মিশ্ৰকং অহ্মাচ তস্মোক্ত আনি ভাষতে ॥ আৰ্য্যামে

বহে দ্বাৰং গুরু নামোপি উচ্যতে ॥ গুরু নামে অদ্য বাক্যে জায়া গুণম্ভ লালসা
জিতেন্দ্রিয়ো জীতো কোবিঃ গুরু দেবাদ্ভ্যাপি জীতে । ওঙ্কারে অৰ্ঘ্যম্ভয়েন গুরুগ্রাহী ভবেন্নাং
মানেনৈ গুরুং স্বগ্নে অঙ্কনঃ বর্ষশীলভঃ । অন্যথা পাতকি জেয়া শিবোক্ত বচনং যথা
গুরোর্থো পিচ কৰ্ম্মানি আৰ্যয়ে দ্বা বিযতুতঃ । দোষাদোষ না বিদ্যেত শাঠ্যাচ্চ কৰ্ম্মেনেবাচ
পার্বতু বাচ ॥ কিমুপায়েন শিষ্টানাং অৰ্ঘ্যম্ভয় নিবহনং । দেবাদ্ভ্যাপি জীতে তেষাং শান্তি
শুভে বহনং মে । শ্রী কৃদ্রোবাচ । শব্দং গুরু নামে গুরু শান্তি নিমিত্তক । শক্তানাং আৰ্ণে
গুরু গুরু তুষ্টি চ মুক্তয়ে । শিবো কথ্যে গুরু ভ্রাতা গুরু কথ্যে ন কথন । ওঙ্কারে অৰ্ঘ্যদেবানাং

91

গুরুত্বম্ভবাজে । মুক্তকর্ম্মশ্চ নিশ্চিনীং গুরু তুর্কেচ বন্ধনং । তস্মাদ্দৃযাদি নিবৃত্তঃ
 চৌষাধিষোমামাদে । গুরুবর্ষে নদাতব্যং নদাতব্যং নমস্অয় । অন্যথা পাতকি জেয়া
 গাধাগি বিসদ্যাম্ময়ে । লাস্কি বর্ষে ভবান্তি চ সর্ষদা জেযি অংবৃত্তঃ । দাধীদি মাশ
 য়েঃ সদ্য়ঃ বিহুবেদুব বঞ্চনে । সর্ষস্রহাদি সিডাদ্যা মাভয়ং দুঃখমবজ্জিতং । আবধি
 নিবৃতি লক্ষ্য জত স্মেত পিন্ধাচবাঃ । সার্ব তুবাচ । গুরুশিষ্যকু যদগুপ্তং স্বাপাং তব
 মুখ্যং কৃতং । জিজ্ঞাস্য মে ক সন্দেহো কথয়শ্চ কপানীবে । বসন্তাদি মহাষোণে
 किम्प्राये उवाचि । अन्यथा मृत्युवृद्धिभ्यादिभुवाद्बद् युक्ततां । श्रीकृदोवाच ।

मितिमां श्लोकावाचानानामुक्तेषु प्रमाणादिभिः । त्रिभिः प्रकारेणादेवी नृदेहे पिडयेत् अदा ।
आंम्राटिकस्य आद्यास्तु प्राकृतनाम अंशकम् । तस्माद्माययादास्तु पूर्वेव वनयित्वा ।
पश्चिन्मृगो देवोऽसि तवाग्ने वनयित्वा । श्रुतिनां कथनैर्न मेमाच्छादित्वा अदमः ॥
आंम्राटिकमिति ज्ञेया असाद्युवने लोकात् । मदे मदे च निर्यत्य आद्यास्तु देहसीडेने ।
रञ्जवर्नसमादृष्टा मन्त्रा अंश्या च निर्यत्य । प्राकृता शीतला देवी देव वन्द्या प्रसूजने ॥
शुक्रशुक्लवेषेण निष्पन्नं वनादिकृतकर्मसु । शीतलां याति आ देवी यम्य देहे च चिह्नं हि ।
श्यामकृतं मृगान् चिह्नं वन्द्योऽस्य ज्ञातव्यो । वषाह देवी ज्ञेया नवे च त्रिभिः दानितम् ॥

৮১

ব্রহ্মহোত্রাদি অমুৎসবং বিজেন অর্থাৎ তাম্ । অর্থাৎ অমুৎসবং বিজেন কৰ্ম্ম শান্তি হি কাৰ্য্যে ॥
 তস্মাদি জেন কৰ্ত্তব্যং কৃতানি বাণু পুংসয়ো । বসন্তাদি নিবর্ত্তি স্যাৎ নীড়া দ্যানাস্তি
 ভুতমে ॥ শ্রুতি কৃতং কৰ্ষে যস্য মাকুতে দেব বর্ষে নি । অমুৎসবং অর্থাৎ দেহে শীতলা
 কৌর্ষঃ অম্যকে ॥ শ্রোতাদি চ না মানি গীতানি তানি ভাষতে । অর্থাৎ যথেন পুংসু স্তি
 দিনে যাদোহতি ॥ শীতলাং যান্তি কৰ্ম্মানি বন কৃতেন মুক্তয়ে । শ্রুতি বসন্তে অমুৎসবং
 লিপ্ত বীজং সুবাক্তং ॥ বেদ্যাদি আর্ষেৎ যজ্ঞং পুংসু চ নিবেদীত ॥ অম্যং পুংসু কৰ্ত্তা
 মুক্তি শান্তি নমঃ অর্থাৎ ॥ অর্থাৎ যোর্ষেৎ শিষ্ঠান্ পুংসু কৰ্ত্তা বিধি স্মতঃ । ঐষদে জাঙ্গু বি

तयानिना | यस्य श्वनमात्रेण अन्देशो तव मूच्यते ॥ शुक्रवामिद्विजातिनां वर्णानां ब्राह्मणो
शुक्रः । चतुर्विधा ब्राह्मणानां तस्य मध्ये प्रभेदतः ॥ ग्रहणो आग्निक्तेया निषामिनाडिक्रम
स्मृतः । प्राक् द्वयोः चोत्तुमा विप्रः शुक्र युक्तो हि नित्यमः । निषामिनाडिक्रम विप्रदेवालये
८ याजने । अतिप्रकर्षणे इत्युं शुक्र युक्तं न कर्षणं ॥ अग्निर्जीवि ममी जीवी देवतो ग्राम्य याजकः ।
पाठकः शुद्धो वचः षडेते ब्राह्मणो विसः ॥ शुक्र तस्य ग्रहणेन मूच्य प्राप्ति न लभते । चोत्तुमा
जावेति प्रानिनां ग्रहणे नात्र दोषयो । जननां शुद्धवत्तेया अंशका वा द्विज उच्यते । वेदा
प्राप्ते अवेद्विप्र ब्रह्मं जानाति हि ब्राह्मणः ॥ ग्रहणो देहीको विप्रो शुक्र पदे प्रपूजने ।

वैश्वानरं काममोक्षं चतुर्वर्गं च सिद्धये ॥ श्रेयसि वैश्वानरं सुखा सुदो आचार्ये तन्नमन्यते
विष्वाभावे श्रेयसि यो निग्रहने नाम दोषयो ॥ सा सुदो वास्विकः वैश्वानरं सुदो सुक
नमोऽनं । तस्मात् सर्वं प्रज्ञेन सर्वं ते तं विवर्जये ॥ सुदो सु वैश्वानरं
वाजा च नवदेहीय । तं वासे मनु क्लेशं विदुषां सुदो तं उवे ॥ वेदा विष्वाहि
विष्वाणां वेदमार्गं प्रवर्तकः । नान्यं जातो विवा बोधु सत्यं ते कथितं प्रिये ॥
महादेवुवाच ॥ शरणागतं शरणं दीयते सुकमादे प्रथो । ममाग्रे कथय नाथ
यस्मात् शरणा शिष्यो ॥ किं शरणं मदीयं विष्वा वाद्दु गोचरे । कति विवा उवे उवे

अन्देशो मम भूच्यः ॥ महादेवो वाच ॥ शत्रुप्रिये महेश्वरिणी यत्पृच्छसि प्रमोहनम् ।
तवाग्रे कथयिष्यामि सावधाने ववाक्यम् ॥ गुरुं प्रुत्सादिस्युः शिष्याणां प्राक्दिने
वत् कल्पिते । पापपापं पापित्तुं गुरुं प्रादिस्युः शिष्याणां प्राक्दिने ॥ शुद्धाचारिणी

२०

अवेत्सेव ज्ञानात्ते गुरुं ज्ञानिर्षो । नव्यवज्ज्ञानिद्रव्यादि यथा नास्ति च भुद्रया ॥
गुरुवत्से निवेदन् यानि प्राप्यन्ति काय ये । शुद्धचित्ते शुद्धित्तरे कर्षजोरे च
ज्ञानिर्षे ॥ पश्चात्तदुत्तरं कथा लक्ष्मणे गुरुं मदे । ^{सिद्धं पश्यतां तत्र नास्ति च भुद्रयः} ~~अपुं वाको शिवाशवा नास्तु~~
~~कुर्यात् गुरुं प्रसा~~ ॥ नवशास्त्रिदेवतादिक उच्यते गुरुदेवता । वारियेतानि शास्त्रादि

चतुर्दश अमानितम् ॥ यथा ॥ सूर्यशोभो यमः काल महा उतानिमखरे । एतेभ्यो
शुभमेतद् कर्मानो नव शक्तिः ॥ आदित्य चन्द्रा अनिलो नलनष्टदो उमी
शानो हृद्यं यमश्च अहर्ष शतृच उतेच अश्वे र्भक्तस्यु ज्ञानाति नवस्य वृद्धिः ॥
इत्यनेन नव देवता चतुर्दश देवतादि शक्तिनो कथातरे, निम्नोक्त मन्त्रादो शिष्य
मुन्नाय सुकं पायायिष्या बोधिये ॥ ॥ कृष्णाय नमः, सुषवे नमः, सुकवे नमः,
वैषवे नमः, श्रीकृष्णेश्वरं, श्रीसुकवेश्वरं, नामेश्वरं, वैषवेश्वरं
श्रीकृष्णं उज्जामि, श्रीसुकं उज्जामि, नामं उज्जामि, वैषवं उज्जामि, ऐ कृष्ण

তব সাদৃশ্যে অজ্ঞাত দোষে, অনাদি জ্ঞানান্তরং, তব সাদৃশ্যে প্রমত্তং কবিচৌ,
 তব শুভ্রসু, স্যু সাদৃশ্যে, তব নাম গুণাদি গীতানি, স্যু বহুনে নিযতং
 বক্ষয়, স্যু স্যু স্যু, কয় বাক্য মনে, স্যু কৃষ্ণসু চবনে, স্যু গুরুবেচ
 চবনে, স্যু স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু,
 স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু, নব দেবতায়ে, দেহে স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু স্যু,
 স্যু স্যু স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু,
 স্যু স্যু স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু, স্যু স্যু স্যু,

कविप्रियाभि, हे कृष्णसोविन्द, अद्यावधि, उवपादपदमे, उवसर्वं अस्मायिमे
हे कृष्णसोविन्द, इदानीं ककनां कुरु, इदानीं उद्गाय कुरु ॥ एतानि चोक्तानि
शिवार्कं शिष्यसूत्रात् प्राप्तयित्वा, विनिरुक्तं नैव बोधयेत् ॥ उतः निम्नोक्तं वचनादि
विस्तृष्टादगुरुबोधयेत् शिष्याया ॥ २ ॥ अथ दृष्ट्याः मावश्यां, अथानुश्यां, धूमिमादिने। सुवार्थे
पिच श्राद्धे च वज्रयेत् इति वाच्यं ॥ सुवार्थे मावदेत् शिष्यां शान्तिं दिति वच्यते ॥ अथानुश्यां च
चोक्त्यादि उहीविद्यार्थे सिद्धं वाच्यं ॥ उक्त्यां सर्वं प्रयत्नेन वज्रनीया सुवाग्रत ॥ उक्ता वचानि वाच्यानी-
माचरेश्च कदाचनः ॥ अथानुश्यां मादाय गुरुनामेव वेषणम् ॥ मातृवत्पदवाचेषु पदद्वेषु

৩২

গোষ্ঠীর্থে | আশ্রয়ং সর্বং ক্রমেণ যঃ পশ্যতি অশান্তিতঃ | উৎসবে কৃত্যনে চৈব দুর্ভিক্ষে
 ক্ষয়ং বিস্ময়ে | বাজদ্বাবে স্তম্ভস্থানে চ যঃ তিষ্ঠতি অশান্তিতঃ | শীঘ্রাশ্রয়েন গুরুং গিন্দা
 গুণ্যাদিতা গুণ্যস্ত চ | দোষান্ত লভতে নিষ্কৃত্য গুণ্যস্তমঃ কথং কথং | গুরুভ্যোক্তা তু ততে নিষ্কৃত্য
 গুণ্যচাচা বোস্ত বজ্জং | গুরুভ্যে ভাষিতং মিথ্যা মাদেহো নিষ্কৃত্য গুণ্যে | উচ্চস্থানে চ
 যানাদি পাদুলা চ কথং কথং | স্ব বস্ত্রে পৰমা বস্ত্রো কোবিদ কৃত্য নিষ্কৃত্যে | অহিংসা পৰমো
 ধর্মঃ সর্ব শাস্ত্রে নিদর্শিতং | অহিংসান্তি প্ৰাণয় যান্তি ধর্মো বক্রতি সর্বদা | একাগ্রো পঞ্চ
 ব্যাশ্রয়েন অশু সিংহো সত সর্পকো | ততঃ পুষ্টিলাভে বা বাষিকাদৃষ্টবে পশুঃ | সত গুণ্যে